

Faglighed frem for profit

Tre bud på en bedre styring af økonomien på det specialiserede socialområde

FOA har tre bud på bedre styring af økonomien på det specialiserede socialområde:

- 1) Stabil økonomi og faglig fremdrift
- 2) Myndighedsansvar og driftsansvar skal hænge sammen
- 3) Bedre økonomistyring af private tilbud

FOAs forslag

Det specialiserede socialområde er under pres både fagligt og økonomisk. Kommunerne oplever år efter år, at udgifterne løber løbsk. Borgerne og deres pårørende oplever, at de skal kæmpe for deres rettigheder og i stigende omfang har problemer med at få den bistand, de har brug for. Medarbejderne oplever, at de ikke har de tilstrækkelige rammer og vilkår til at give borgerne den hjælp og støtte, borgerne har behov for. Der har været sager om omsorgssvigt, forråelse og dårligt arbejdsmiljø. Både på private og offentlige institutioner.

Tranæsudvalget har netop fremlagt en række forslag til bedre styring af området. Som supplement til anbefalingerne fra udvalget har FOA her tre **foreløbige** bud på en bedre styring af økonomien på det specialiserede socialområdet.

FOA anerkender behovet for en bedre økonomistyring og udnyttelse af ressourcerne. Det er vigtigt at tilpasse rammer og strukturer, så der sikres en faglig og økonomisk bæredygtig udvikling af det specialiserede socialområdet med høj kvalitet, fokus på forebyggelse, udvikling og trivsel samt at understøtte mennesker med handicap i at deltage i samfundet.

Tranæsudvalget beskrev sidste år udgiftsudviklingen på området og hvilke områder, der især har drevet udgiftsudviklingen fra 2018 til 2021. Konklusionen var tydelig, at det især var på voksenområdet, at udgifterne er steget, og at det især har været på botilbudsområdet (særligt de botilbudslignende tilbud) og på herberger og kvidekrisecentre. Udgifterne er især vokset til køb hos private leverandører og selvejende tilbud, der ikke har en driftsaftale med kommunerne.¹

FOA har på den baggrund tre forslag der kan medvirke til at sikre en bedre udnyttelse af ressourcerne og forhåbentlig bremse udgiftsvæksten, samtidig med at personalet får vilkår der gør, at de kan understøtte at borgerne får den hjælp de har behov for og krav på.

Det er FOAs forventning, at det gennem en række strukturelle ændringer og styrket faglig indsats, er muligt at bremse udgiftsudviklingen, så borgerne får et bedre funktionsniveau og unødigt forværring med dertil øget behov for hjælp undgås.

¹ [Bilagsmateriale til delrapport 1.pdf](#) (Tranæsudvalget, 2023)

1. Stabil økonomi og faglig fremdrift

FOA anerkender, at der i højere grad er brug for en rammestyring af området. Men de økonomiske rammer skal følge med, når antallet af borgere med behov for hjælp og støtte på det specialiserede socialområde stiger. Det sker ikke i dag gennem de centrale aftaler om kommunernes økonomi. Og det sker heller ikke altid i prioriteringen af budgettet i den enkelte kommune. Resultatet er ofte en usikker økonomistyring med efterfølgende budgetoverskridelser og merforbrug.

Konkret er der behov for at:

- Økonomien mere automatisk og ensartet reguleres i takt med flere borgere med stadig flere samtidige problemstillinger. Det kan ske gennem en udvidet regulering for befolkningsudviklingen (demografi- eller takstmodel). Og/eller ved en forbedret refusionsordning for særligt dyre enkeltsager, så kommunerne i højere grad kompenseres direkte for stigende udgifter. Der er tidligere (2017/1 BSF 27) fremsat beslutningsforslag om forbedringer af refusionsordningen.
- Dertil kommer behov for løbende, kontinuerlig og realistisk opfølgning på den enkelte borger, både med et økonomisk og fagligt perspektiv. Erfaringer fra fx Kolding Kommune viser en væsentlig lavere udgiftsstigning ved fælles løbende drøftelse af den enkelte borger: Får de den rette indsats eller skal noget ændres, for at borgeren trives og kan leve det liv, som borgeren ønsker?

2. Myndighedsansvar og driftsansvar skal hænge sammen

I forbindelse med aftalerne om regionernes og kommunernes økonomi i 2024 er der indgået en aftale om omlægning af særlige pladser i psykiatrien. Aftalen betyder bl.a., at man nu kan etablere et nyt, integreret dobbeltdiagnosetilbud i regionerne. (Kilde: <https://sum.dk/nyheder/aftale-paa-plads-om-samlet-dobbeltdiagnosetilbud-og-omlaegning-af-saerlige-pladser-i-psykiatrien>).

Tilsvarende model for opgaveflytning til regionerne kan gennemføres med andre borgere, fx for borgere med flere samtidige problemstillinger og borgere med sjældnere handicap, hvor der kræves særlig støtte og indsatser. Eller for borgere, der sammen med en fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse har misbrug eller dom.

En direkte (økonomisk) styring hos den ansvarlige myndighed kan – som foreslået af Tranæsudvalget - også opnås ved i endnu højere grad at hjemtage opgaver fra eksterne leverandører til kommunerne (re-kommunalisering) af de borgere, som ikke har sjældne eller flere samtidige problemstillinger.

FOA støtter anbefalingerne om, at barrierer for øget re-kommunalisering, herunder kommunernes muligheder for at investere i nye tilbud, bør forbedres yderligere. Herunder er der brug for at se mere grundlæggende på styringen af de kommunale anlægs- og driftsrammer, så investeringer i bedre og mere effektive løsninger bliver mulige.

Øget re-kommunalisering har flere potentielle fordele:

- 1) Direkte økonomisk og ledelsesmæssig prioritering.
- 2) Direkte politisk ansvar for både kvalitet og økonomi.
- 3) Mulighed for direkte at styre prisen på de enkelte tilbud.

Når der opføres nye tilbud, er der en tendens til at bygge større tilbud for at optimere rammerne for drift. Fx er det nemmere at sikre vagtdækning i ydertimer, men også at sikre et fagligt miljø for de ansatte. I den forbindelse er det vigtigt at sikre sig muligheden for små, trygge og overskuelige miljøer, hvor blikket på den enkelte borger med behov for hjælp ikke drukner i mængden. Samt fokus på at nye tilbud bygges med fokus på en fysisk indretning, der minimerer generne ved at bo sammen med andre i større enheder, herunder bl.a. reduktion lydgener fra andre beboere.

3. Bedre økonomistyring af private tilbud

Tranæsudvalgets rapporter dokumenterer, at den primære udgiftsvækst på det specialiserede socialområde har ligget hos de private tilbud. Derfor er der også behov for i meget højere grad at styre udgifterne til de private tilbud.

Der er en række eksempler på, at det kan være vanskeligt for myndighederne at styre den samlede økonomi hos eksterne tilbud. Det skyldes flere forhold:

1. Anvendelsen af tilbud er ikke i alle tilfælde styret via kommunal visitation. I de tilfælde hvor der er mulighed for direkte brug via lederens visitation (selvmøderprincippet i henholdsvis §§ 109 og 110), samt manglende mulighed for at styre serviceniveauet, og hvor længe den enkelte har brug for tilbuddet, giver selvsagt problemer med den nødvendige regulering af udgifterne til tilbuddene.
2. Der er risiko for uklar økonomi og uigennemsigtig sammenhæng mellem ressourcer og finansiering. Dette trods en række tiltag for at forbedre Tilsynets muligheder for også at følge økonomien.
3. Godkendelse og krav til ejerforhold og virksomhedsmodel giver kun i meget begrænset omfang mulighed for at inddæmme risikoen for overnormal profit.

En bedre økonomistyring af de private tilbud kan ske via flere forskellige tiltag:

1. Krav til ensartet og gennemsigtig regnskabspraksis
2. Krav til takstmodel (standardtakster med gennemskuelig sammenhæng mellem opgaver og ressourcer)
3. Krav til virksomhedsform og ejerforhold, så der ikke kan oparbejdes profit på de enkelte tilbud. Eksempelvis krav om selveje eller krav om enkeltstående virksomheder uden sammenblanding af forskellige interesser, eksempelvis husleje og drift.

Baggrund for FOAs anbefalinger

Siden 2020 er der kommet en række bud på forbedringer af området:

- Den daværende regering (S) tog med start på en evaluering i 2020 første skridt mod specialeplanlægning på socialområdet. Evalueringen afdækker behovet for bedre struktur og opgavefordeling, finansiering og økonomiske incitament, specialisering, bedre udredning, visitation og opfølgning samt kvalitet i indsatserne. Som en central del blev der peget på behovet for at udvikle en model for, hvordan man kan beskrive de enkelte målgrupper samt hvilken hjælp de bedst mødes med.
- I 2022 blev arbejdet fulgt op af en aftale om at afsætte 100 mio. kr. om året for at "sikre" den rette hjælp. Kilde: <https://sm.dk/arbejdsomraader/handicap/evaluering-af-det-specialiserede-socialomraade>
- I maj 2022 blev evalueringen af det specialiserede socialområde fulgt op af et udspil fra den daværende regering: 'Et liv med ligeværdige muligheder'.
- FOA har i 2022 præsenteret anbefalinger til udvikling af området, som blandt andet omfatter de to forslag til en prioritering i Finansloven. Kilde: <https://www.foa.dk/~media/faelles/pdf/temaer/det-specialiserede-socialomraade/foaspolitiskestrategidetspecialiseredesocialomraadevedtaget14062022%20pdf.pdf>
- Sideløbende med arbejdet med at evaluere det specialiserede socialområde har Sundhedsstyrelsen udarbejdet et oplæg til en 10-årsplan for bl.a. socialpsykiatrien. Kilde: https://www.sst.dk/~media/Udgivelser/2022/psykiatriplan/10AARS_PSYK-PLAN_260122_LOW.ashx?sc_lang=da&hash=AAEF690AFCD2E7998A4E687613C905ED
- I 2023 har et Ekspertudvalg i en foreløbig rapport kommet med 11 anbefalinger, der skal forbedre økonomi og styring – men for en del af forslagene vedkommende, var det efter FOAs vurdering på bekostning af den faglige kvalitet.

Ekspertudvalget blev nedsat i forbindelse med Aftale om kommunernes økonomi **for 2022** som følge af, at kommunerne har haft et stigende udgiftspres på det specialiserede socialområde. Kilde: <https://sm.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2023/maj/ekspertudvalg-kommer-med-foerste-anbefalinger-til-socialomraadet>

37 organisationer med DH i spidsen har kritiseret ekspertudvalgets anbefalinger i en fælles reaktion: <https://handicap.dk/nyheder/37-organisationer-kritiserer-nye-anbefalinger-aabent-brev-til-partiledere>
- Sidst har der i vinteren 2023/2024 været drøftelser med centrale aktører på handicapområdet, om at sikre en bedre udvikling af området i 'Sammen om Handicap'. Der er ikke indgået politiske aftaler, hverken som følge af udspillet i maj 2022 eller i Sammen om Handicap.